

УДК 008.745.749(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2025.5.22>**Роготченко Олексій Олексійович,**

доктор мистецтвознавства, професор, заслужений діяч мистецтв України,
член-кореспондент Національної академії мистецтв України,
заступник завідувача відділу теорії та історії культури
Інституту проблем сучасного мистецтва
Національної академії мистецтв України
ORCID ID: 0000-0003-4631-8260
Rogotchenko2007@ukr.net

Роготченко Світлана Володимирівна,

доктор філософії з культурології, докторант
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
ORCID ID: 0000-0002-6353-8591
Tsv-inform@ukr.net

БУКОВИНСЬКИЙ КОВАЛЬ ІЛЛЯ ПОП'ЮК – МАЙСТЕР І ПЕДАГОГ

Художнє ковальство як соціокультурний феномен охоплює різні творчі практики та взаємодіє з різними формами мистецтва – скульптурою, концептуальним, «кінетичним» мистецтвом, просторовими композиціями. Художнє ковальство є одним із небагатьох видів образотворчого мистецтва, яке трансформувалося з ковальства ремісничого, значною мірою успадкувавши традиції виготовлення виробів для побутових потреб людини. Ремісничє ковальство пододало складний шлях видозмін: від категорії домашнього ремесла – через ремесло на замовлення у період руйнації натурального господарства – до ринкового ремесла. Наразі промислове та індивідуальне художнє ковальство, а також твори народних майстрів зайняли свою нішу у соціальній та мистецькій сферах, мають попит, їх позитивно сприймає і цінує суспільство. Художнє ковальство та ювелірне мистецтво сучасної України є повноцінними творчими напрямками у царині образотворчого мистецтва. Про художній метал України сьогодні написано достатньо статей, розвідок, звітів про творчі виставки та фестивалі. Друком вийшли енциклопедії про художній метал, захищені кандидатські дисертації. Разом з тим розповідей про знакові персони у ковальському та ювелірному мистецтві України, досліджень їх творчості, аналізу творчого шляху і описання творів у мистецтвознавчій та культурологічній літературі набагато менше, ніж про митців графічних мистецтв, живописців, скульпторів, художників контемпорарного (сучасного мистецтва). Це пояснюється кількома причинами, одна з яких та, що митців-ковалів набагато менше ніж митців інших художніх професій. Якщо кількість художніх виставок за участю живопису, графіки, скульптури нараховується за роки Незалежності тисячами, то про ковальські фестивалі і особливо про персональні виставки ковалів можемо говорити хіба, що у десятках. Слід відзначити, що у переважній більшості творчих звітів перед глядачами були репрезентовані твори буковинського майстра Іллі Поп'юка. Щоправда до сьогоднішнього дня не було написано окремого дослідження про його творчий шлях. Як і більшість ковалів України, Ілля Поп'юк створював ковальські вироби для потреби фронту у сучасній війні росії з Україною. До кузні, де він працює по всяк час звертаються військові, адже потреба у кованих скобах, пічках залишається досі. У вільний час війни допомагають ковалеві. Так відбуваються сеанси арттерапії. Пропонована стаття ставить за мету подолати цю прогалину і розповісти про творчість видатного митця.

Ключові слова: Митець, коваль, ковальство, ювелірне мистецтво, Ілля Поп'юк, художня творчість, арттерапія.

Rohotchenko Oleksii, Rohotchenko Svitlana. BUKOVINSKY KOVAL ILYA POPYUK – MASTER AND TEACHER

Artistic blacksmithing as a socio-cultural phenomenon encompasses various creative practices and interacts with various forms of art – sculpture, conceptual, “kinetic” art, spatial compositions. Artistic blacksmithing is one of the few types of fine art that was transformed from artisanal blacksmithing, largely inheriting the traditions of making products for people's everyday needs. Artisan blacksmithing overcame a difficult path of changes: from

the category of home craft – through custom-made craft in the period of destruction of natural economy – to market craft. Currently, industrial and individual artistic blacksmithing, as well as the works of folk craftsmen, have occupied their niche in the social and artistic spheres, are in demand, and are positively perceived and appreciated by society. Artistic blacksmithing and jewelry art of modern Ukraine are full-fledged creative directions in the field of fine arts. Today, enough articles, surveys, reports on creative exhibitions and festivals have been written about art metal in Ukraine. Encyclopaedias on art metal, defended candidate theses were published. At the same time, there are far fewer stories about iconic figures in the blacksmithing and jewelry art of Ukraine, studies of their work, analysis of the creative path, and descriptions of works in the art history and cultural literature than there are about graphic artists, painters, sculptors, and artists of contemporary (modern) art. This is explained by several reasons, one of which is that there are far fewer blacksmith artists than artists of other artistic professions. If the number of art exhibitions with the participation of painting, graphics, and sculpture during the years of Independence is counted in the thousands, then we can only talk about dozens of blacksmith festivals and especially personal exhibitions of blacksmiths. It should be noted that in the vast majority of creative reports, the works of the Bukovyna master Ilya Popyuk were presented to the audience. However, to this day, no separate study has been written about his creative path. Like most blacksmiths of Ukraine, Ilya Popyuk created blacksmith products for the needs of the front in the modern war between Russia and Ukraine. The forge, where he works, is always visited by the military, because the need for forged staples and stoves still remains. In their free time, the soldiers help the blacksmith. This is how art therapy sessions take place. The proposed article aims to overcome this gap and tell about the work of the outstanding artist.

Key words: artist, blacksmith, blacksmithing, jewelry, Ilya Popyuk, artistic creativity, art therapy.

Вступ. Дослідити творчість професійного коваля та ювеліра Іллі Поп'юка у контексті розвитку сучасного ковальського та ювелірного мистецтва України. Проаналізувати унікальність його творчості та описати різновиди його ковальських та ювелірних творчих робіт. Охарактеризувати творчий доробок буковинського художника, професійного коваля та ювеліра, викладача мистецтва гарячого металу Ілля Поп'юка у контексті сучасного культурного поля України.

Матеріали та методи. Теоретичним підґрунтям пропонованої статті є низка наукових праць, що досліджують розвиток українського ковальства та його сьогоденний стан у контексті загального культурного поля держави. Наукове тлумачення ролі і місця «художника-ковалю», «художнього ковальського твору», «процесу відродження», «становлення» і «процвітання художнього ковальства» в певний історичний період сприяє обґрунтованому підходу, який стверджує формулу позитивного сприйняття українського сучасного художнього ковальства як окремої ланки високої професійної художньої творчості, що стоїть на рівні з іншими видами сучасної образотворчості[11]. Стаття показує роль одного з провідних майстрів ковальського та ювелірного мистецтва України Іллі Поп'юка у сучасному мистецтві.

Постановка проблеми. Розмірковуючи з соціо-культурної точки зору, можна зробити впевнений висновок, що відродження художнього металу в Україні станом на сьогодні відбулося. Такий вступ можна робити виключно до мистецтвознавчих розвідок, що досліджують ковальське та ювелірне мистецтво, адже подібного тотального нищення, яке відчуло на собі мистецтво гарячого металу, не трапилося з жодним видом чи підвидом українського зображального мистецтва. За часів радянської влади ковальство зупинило свій розвиток майже на пів століття. Відродження, становлення і розвиток ковальської та ювелірної справи відбувся у рекордно короткий проміжок часу, а тому загальні критерії оцінок, які є присутніми у дослідженнях інших видів образотворчості, тут відсутні. Це ж стосується і стосовно зростання творчих особистостей, шлях яких був принципово відмінний у магістральних напрямках. Взнаки далось те, що центрів професійного навчання ковальській справі в Україні було і залишається напрочуд мало, навіть по відношенню до близьких сусідів – Польщі, Румунії, Чехії, а також до країн Прибалтики.

Аналіз досліджень і публікацій. Історіографія з дослідження, аналізу та систематизація розвідок, джерел та фактів, що проливають світло на відродження, та розвиток

художнього ковальства оприлюднена у дослідженнях таких вітчизняних мистецтвознавців як С. Боньковська [1], К. Гвоздьова [2], П. Жолтовський [4], Т. Кара-Васильєва [7], В. Могилевський [8], О. Роготченко [9,10], С. Роготченко [11] Р. Шмагало [13] та інших.

Піонером дослідження вітчизняного ковальства став П. Жолтовський. З співавтором П. Мусієнко тисяча дев'ятсот шістдесят третього року їм вдалося видати книгу «Українське декоративне мистецтво» де разом з іншими видами та жанрами народного мистецтва автори звернули увагу читача на предмети ковальства. [6]. Грунтовна і важлива для вивчення предмету була і розвідка про ковальські промисли і художнє ковальське мистецтво П. Жолтовського, Л. Зяєвої «Художній метал», оприлюднена у книзі «Історія українського мистецтва» [5]. 1978 року світ побачила мистецтвознавча праця Л. Жоголь «Декоративне мистецтво в інтер'єрі громадських будівель» [3], Один з розділів присвячувався металу і дереву. Художниця і мистецтвознавець у одній особі – Л. Жоголь дослідила металеві твори у декорванні громадського простору, про що написала наступне: «Декоративний метал веде свій початок від ковальського ремесла, яке має давні традиції. Народні майстри володіли технікою ковки, зварювання, обточування, різання, полірування, спаювання, гравірування, патинування металу. Знання цих прийомів обробки давало змогу виготовити високохудожні вироби для оформлення інтер'єрів житлових та громадських споруд» [3, с. 91–100].

Після захисту кандидатської дисертації В. Могилевським «Художній метал в архітектурі Києва середини XVII – початку XX століття» мистецтвознавча література збагатилася новими, не оприлюдненими раніше знаннями про ковальство Києва доби його розквіту до початку радянської влади.

Багато корисних знань про розвиток світового та вітчизняного ковальства було вміщено у спеціалізований всеукраїнський журнал «Журнал про метал», що виходив друком у Донецьку упродовж 2004–2009 років.

Найбільший мистецький спеціалізований часопис ковальство побачив світ

у 2005 році. Йдеться про журнал «Ковальська майстерня», що й досі виходить друком.

2022 року С. Роготченко захищає кандидатську дисертацію «Художнє ковальство Києва та Київщини 1970-х – 2020-х років: соціокультурний аспект» [11]. У цьому дослідженні авторка пише і про творчість Іллі Поп'юка, цитуючи власну доповідь «Ковалі-художники київського мистецького осередку. Ілля Поп'юк, Володимир Белоконь, Сергій Фірсов» на V Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні культурно-мистецькі аспекти в сучасній картині світу»: «Ще однією з непересічних особистостей київського мистецького осередку і художнього ковальства є доцент кафедри Київського державного декоративно-прикладного інституту ім. М. Бойчука Ілля Поп'юк, який народився 1964 року у селі Лелеки Вижицького району Чернівецької області. Після закінчення Українського поліграфічного інституту ім. І. Федорова (Львів) працює на кафедрі художньої обробки металу в Київській державній академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука. Ілля Поп'юк професійно володіє секретами ковальського та ювелірного мистецтва. Ковальською справою займається з 1988 року, ювелірною – з 1990 року, працює з різноманітним матеріалом, але перевагу віддає перламутру, агату. У ковальстві тяжіє до пластичної образності, що межує зі скульптурою. При створенні виробів застосовує різноманітні техніки художньої обробки металу. Він – учасник республіканських і міжнародних виставок. Серед них: Всеукраїнські виставки та міжнародні в м. Гельштин (Чехія, 2003–2005), «Ювелір Експо» (Київ, осінь 2005). Мав персональну виставку в Чернівецькому художньому музеї. Також Ілля Поп'юк досліджує вітчизняне ковальство і є автором багатьох професійних мистецтвознавчих розвідок [12, с. 79]. Загалом на сторінках дисертаційного дослідження до творчості Іллі Поп'юка дослідниця звертається чотирнадцять разів.

Результати. Ілля Поп'юк відомий коваль, ювелір, педагог. Він член Національної спілки художників України, Спілки

дизайнерів України, Спілки майстрів ковальського мистецтва України. Ілля Поп'юк народився 29 січня 1964 року у місті Вижниця Чернівецької області на Буковині. Він має дві освіти – середньо-спеціальну – Вижницьке училище прикладного мистецтва де вчився з 1979 до 1983 року у місті Вижниця. Закінчивши у 1983 році відоме своїми славними мистецькими традиціями Вижницьке училище прикладного мистецтва, Поп'юк Ілля Остапович одержав спеціальність художник-майстер з художньої обробки металу. Як і усі хлопці того часу служив у армії. Служба закінчилася у 1985 році і почалася творча праця у рідному Вижницькому училищі прикладного мистецтва. Працював наполегливо. Викладав предмети: «Композиція», «Рисунк», «Шрифти», «Скульптура», «Робота в матеріалі», а з 1988 по 1990 роки був викладачем відділення художньої обробки металу. У вільний час, хоча було його зовсім мало, готувався до вступу у вищий навчальний заклад. Мрією був Львів – мистецьке місто з багатьма музеями, бібліотеками, потужним гуртом відомих митців. Наполегливий викладач був суворий перш за усе по відношенню до себе. Працював багато. І доля всміхнулася. Іспити здав вдало і став студентом. Друга освіта Іллі – вища. Це Український поліграфічний інститут імені Івана Федорова у Львові. Роки навчання 1988–1994 пролетіли швидко. Ілля отримав спеціальність: «Художник-графік друкованої продукції». Дев'яності роки пролетіли як мить творчій роботі в майстернях Художнього фонду України. Працював у прикладній дільниці художником-ювеліром в чудовому місті Чернівці. А з початку нульових повернувся до викладацької Вижницького коледжу прикладного мистецтва ім. Василя Шкрібляка. Там став старшим викладачем. Через п'ять років викладання його запросили до Києва. З 2004-го року почалася нова історія- київська. Іллю Поп'юка запросили до Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука на посаду старшого викладача. Це був кардинальний поворот у долі, бо перед молодим буковинським

художником було поставлено надскладну задачу. Прийшов час відроджувати знищене колись могутнє київське ковальство у стінах унікального закладу. Сьогодні, з висоти двадцятилітньої давнини можна розмірковувати, чому саме до Поп'юка звернулося тодішнє керівництво закладу. Та й відповідей, певно, може бути декілька. Вважаємо, що перш за усе переміг високий професіоналізм майстра. Спеціальна освіта коваля і досвід п'яти років викладання професії, помножене на професійний графічний вишкіл зробили з Іллі не лише митця, а митця-викладача унікальної мистецької професії. Таких людей в Україні того часу можна було перерахувати на пальцях однієї руки. Професійних ковалів було зовсім мало. До кузень приходили митці інших мистецьких професій і починали вчитися коло горна. Переважна ж більшість підприємств, де починали виготовляти металеві твори художника, а тим більше професійного, не мала взагалі. На відміну від країн Прибалтики, де у художніх навчальних закладах уже давно виховували професійних ковалів, в Україні кафедра металу у закладі вищої освіти була лише у Львові у Львівській національній Академії мистецтв. Насправді це трагічна сторінка нашої образотворчої історії. У великих українських містах – Києві, Харкові, Одесі, Запоріжжі, Дніпрі, Полтаві, Донецьку, Луганську, Сімферополі де працювали заклади вищої художньої освіти, ковальському і ювелірному мистецтву студентів не вчили. Кузні, де працювали художники по металу загасили свої горна ще до другої світової війни у зв'язку з розпочатою тоді боротьбою з мистецтвом, що обслуговувало панівні класи, до якого і було віднесено ковальство і ювелірство. Відродження почалося спонтанно і одночасно на початку 1970-х років на усіх територіях України від сходу до заходу. Відродження колишньої ковальської слави проходило дуже повільно і станом на початок нульових років ще великих успіхів не мало. Перша художня виставка творів ковальського мистецтва пройшла у галереї Національної спілки художників України «Митець» у 2004 році. Творчі роботи на виставку

привезли з різних куточків України. Їх художній рівень ще був не високий. Від інших відрізнялися твори ковалів, які на той час уже мали початкову ковальську освіту.

Іллі Поп'юку доля проклала особливий, не схожий на долі інших митців шлях. Він став у першоджерел відродження традиційного ковальського українського мистецтва на теренах київської землі. Насправді організувати ковальське виробництво у центрі столиці було вкрай важко. Ілля зі студентами працювали, обладнуючи приміщення, що було надано для організації кузні. Сьогодні це уже історія. Але кузня народилася. Поволі, потроху ціною значних зусиль і багатогодинної праці студентської молоді на чолі з викладачем запалало вогнище у горні, почувся стук ковальських молотків, почали народжуватися перші ковальські витвори.

Ілля Поп'юк за роки творчої роботи проявив себе як обдарована особистість у різних видах образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва. Він активно працює в галузі станкової графіки, акварелі, ювелірного мистецтва та художньої обробки металу. Науково-педагогічна робота майстра присвячена дослідженню художнього ковальства та його розвитку на сучасному етапі.

Ілля учасник численних регіональних, республіканських, міжнародних художніх виставок, де були представлені його станкові, графічні і декоративно-прикладні роботи. Він провів персональні виставки акварелі, кованого та ювелірного мистецтва в Україні та закордоном.

Ілля Поп'юк відзначений багатьма дипломами учасника та призера, зокрема, «Диплом III ступеня за кращий твір декоративно-ужиткового мистецтва (ювелірне мистецтво)» на всеукраїнській виставці «Галичу-1100» – м. Івано-Франківськ 1998 рік, «Диплом III ступеня за кращий кований виріб-довільної пластики» на XXXII Міжнародному ковальському фестивалі «Herphaistos», – Чехія 2013 році.

Твори майстра зберігаються у фондах Чернівецького художнього музею, що на Буковині, мерії м. Ibztitz регіону Амштетен в Австрії, музею ковальства в замку

Гельштин Чеської республіки, м. Niel – Бельгія, Hof van Twente – королівство Нідерланди, приватних зібраннях України та закордоном.

Як педагог про Ілля Поп'юк проявив себе знаючим фахівцем. Він добре володіє методикою викладання навчальних дисциплін з основ образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. Має ряд подяк від Адміністрації, Вченої ради за підсумками семестрових переглядів з навчальних предметів композиції, роботи в матеріалі, формотворення. Його вихованці стали професійними фахівцями за обраною спеціальністю. Серед них є члени Національної спілки України, Спілки майстрів ковальського мистецтва України, Асоціації ювелірів України. Ілля Поп'юк є одним із засновників консультативної роботи в напрямку надання освітніх послуг з основ ковальської справи мешканцям різних міст України для навчання обдарованих людей. Ілля Поп'юк працює на посаді доцента кафедри художніх виробів з дерева та металу, є автором ряду наукових статей. Наприклад «Художнє ковальство Буковини ХХ – початку ХХІ ст.». За вагомих особистий внесок у підготовці висококваліфікованих спеціалістів, плідну науково-педагогічну діяльність і багаторічну сумлінну працю нагороджений «Почесною грамотою» Міністерства Освіти і Науки України, відзнакою «За досягнення в розвитку культури і мистецтва», «Почесна нагорода» Меморіального фонду Карла Феберже – Малий знак Ордена Михайла Перхіна за видатні досягнення в розвитку ювелірного мистецтва України.

Ілля Поп'юк один з провідних викладачів кафедри художнього металу КДІД-ПМіД ім. Михайла Бойчука, відомий в Україні художник ковальського та ювелірного мистецтва.

Розглянемо деякі з десятків виконаних майстром творчих робіт у техніці художнього кування та художнього ювелірного мистецтва.

2009 рік. Просторовий ковальський твір «Підкова». Насправді це ода підкові – предмету, що виготовлявся виключно у кузні

і завжди був індивідуальним витвором коваля. Підкова це взуття для коня. Вона мусить бути зроблена для конкретного коня, адже від точності і вправності коваля залежить подальше життя тварини. Ілько виковує цілий філософський твір. Він робить підкову величезного розміру (від землі до вищої точки понад 2 метри) і оздоблює її металевими стрічками, наче декоруючи і дякуючи за довголітню службу. Це філософський твір, у якому людина дякує коневі за його службу на полі і у бою.

1990 – браслет «Незабутка». Кований мельхіор з сердоліковим кастом. Сердолік закріплений лише з боків, що дає змогу світлу підсвітити камінь з двох боків. Вирізані з товстого металу маленькі квіточки доповнюють загальну композицію (Рис.1).

**Рис. 1. Ілля Поп'юк. Браслет «Незабутка»
Мельхіор, сердолік. 1990 рік**

1998 – брошка «Морозний день». Срібло, сердолік, аметист. Творчий підхід майстра зумів передати стан морозного дня з крижинками снігу на землі.

2005 – брошка «Відлуння віків». Авторська техніка з застосуванням відполірованого агату, розміщеного у срібній матованій, не блискучій пластині. Різнобарвні фіоніти надають твору асоціативності, нагадуючи зірки у нічному небі.

2010 – просторова скульптура «Батерфляй» (Проект «Дорогого метелика»). Велика кількість кованих смуг, переплетених між собою, нагадують здалека метелика, що

летить. Великого метелика, адже висота витвору більше двох метрів.

2011 – ковальська скульптура «Передчуття». Два кованих пласта, що здалеку нагадують людські фігури, з'єднанні полірованим шаром, як символом безкінечності (Рис.2).

**Рис. 2. Ілля Поп'юк. «Передчуття».
Кування, залізо, граніт. 2011 рік**

2012 – «Грація». Кування з нержавіючої сталі. Фігура на подіумі. З мармуру. Висота зображеної фігури 80 сантиметрів. Власне, це кована скульптура яку можна вигнути у такому ракурсі виключно розігрівши у гарячому горні. Це вже предмет синтетичного мистецтва, що об'єднує, графічну лінію, скульптурний образ і ковальське виконання.

2012 – ковальська композиція «Фламенко». Фантастичний образ танцюючої пари. Насправді створення будь якої скульптури справа вкрай важка. Адже за висловом львівського мистецтвознавця Академіка Ореста Голубця скульптура це магія третього виміру. Саме такою – магічною і народилася у горні скульптурна група «Фламенко». Громадськість надала твору високу оцінку. Композиція стала окрасою титульної сторінки збірника наукових праць МІСТ (мистецтво, історія, сучасність, теорія) (Рис 3).

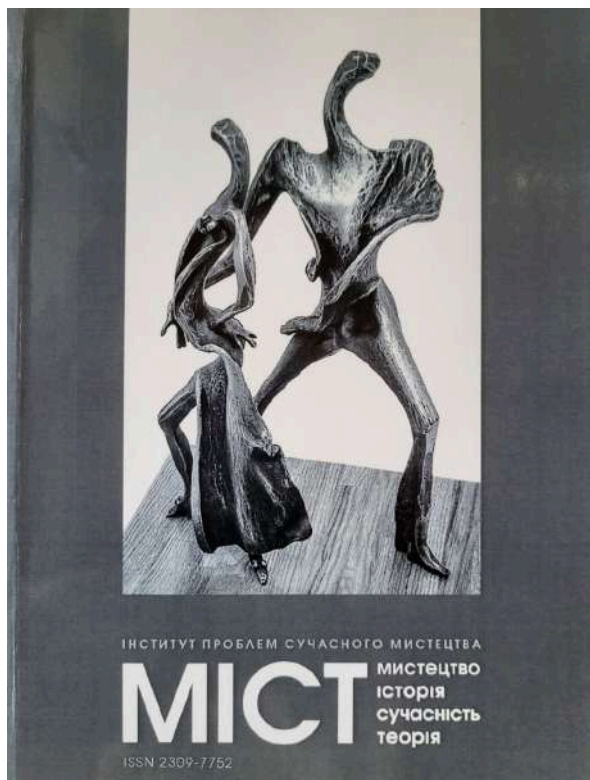

Рис. 3. Обкладинка журналу МІСТ. Вип 16, 2020 р. з фотографією ковальської роботи Іллі Поп'юка Фламенко. 2012 року

З початком повномасштабної війни Ілля Поп'юк, як і десятки ковалів України, долучився до допомоги збройним силам. У кузні Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука западало вогнище у горнах.

Ковалі під керівництвом Іллі Поп'юка почали виготовляти пересувні пічки на дровах для опалення бліндажів та землянок на фронті. Найрозповсюдженішим «витвором» перших днів війни стала так звана «буржуйка», зроблена з металевої діжки. Далі почалося виготовлення металевих кованих скоб.

У контексті платформи «Арттерапія», що проходила за участю воїнів та професійних митців у Інституті проблем сучасного мистецтва НАМ України 9 травня 2024 року відкрилася виставка Арт-А-Арт. Куратором був військовий художник Антон Коломієць. Ілля Поп'юк брав участь у арт терапевтичному проєкті своїми ковальськими творами.

Висновки. Творчість Іллі Поп'юка є непересічним явищем у царині українського сучасного образотворчого мистецтва. Його професійний вишкіл дав свої результати. Живописні, ковальські і ювелірні витвори майстра завжди виконані на високому художньому рівні. Творчість Іллі Поп'юка вирізняється вишуканою інтелігентністю. Його пластична ковальська скульптура пропонує новий розвиток традиційної ковальської справи. Він охоче ділиться своїми знаннями з учнями, а його мистецтвознавчий, культурологічний доробок – статті у фахових журналах та виступи на спеціалізованих конференціях це прояв високого рівня освіченості.

Література:

1. Боньковська С. Художня обробка металу. Історія декоративного мистецтва України: у 5 т. / голов. ред. Г. Скрипник. Київ : НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2011. Т. 4. С. 161–182.
2. Гвоздьова К. Крізь терни до зірок. Бренд, створений щирим прагненням. *Ковальська майстерня: діалог – стиль – метал*. 2006. № 1(3). С. 37.
3. Жоголь Л. Декоративне мистецтво в інтер'єрі громадських споруд. Київ : Будівельник, 1978. 103 с.
4. Жолтовський П. Художній метал. Історичний нарис. Київ: Мистецтво, 1972. 113 с.
5. Жолтовський П., Зязєва Л. Художній метал. Історія українського мистецтва: у 6 т. Київ : ІМФЕ, 1970. Т. 4. Кн. 2. С. 369–377.
6. Жолтовський П., Мусієнко П. Українське декоративне мистецтво. Київ : Товариство для поширення політичних і наукових знань УРСР, 1963. 36 с.
7. Кара-Васильєва Т. Українські велетні ковальства. Художній метал. Візії майбутнього: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Івано-Франківськ, 3–4 травня 2019 р. Івано-Франківськ: Мантикора, 2019. С. 40–43.
8. Могілевський В. Від задуму до втілення: нариси, есе. Київ: Радянська школа, 1989. 174 с.
9. Роготченко О. Кований метал очима мистецтвознавця. *Журнал про метал. Всеукраїнський спеціалізований журнал про ковальське мистецтво*. 2006. №2, 32 с.
10. Роготченко О. Соціокультурне тло 1945-1960-х років радянської України як модель нищення вільної думки. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2015. С. 89–93.

11. Роготченко С. кандидатська дисертація «Художнє ковальство Києва та Київщини 1970-х – 2020-х років: соціокультурний аспект». Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису УДК 008.745.749(477) «19/20». 2022.

12. Роготченко С. Ковалі-художники київського мистецького осередку. Ілля Поп'юк, Володимир Белоконь, Сергій Фірсов. Інноваційні культурно-мистецькі аспекти в сучасній картині світу: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (11–13 вересня 2019 р.) / за ред. Якімчук О. В. Херсон : ХНТУ, 2019. С. 79–81.

13. Шмагало Р. Т. Енциклопедія художнього металу: у 2 т. Львів: Априорі. 2015. Т. 1: Світовий та український художній метал. Класифікація, термінологія, стилістика, експертиза. 420 с.

References:

1. Bonkovska, S. (2011). Khudozhnia obrobka metalu [Artistic metalworking]. In H. Skrypnyk (Ed.), *Istoriia dekoratyvnoho mystetstva Ukrainy* [History of decorative art of Ukraine] (Vol. 4, P. 161–182). NAS of Ukraine, Rylskyi Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology.
2. Hvozdoва, K. (2006). Kriz terny do zirok. Brend, stvorenyi shchyrym prahnenniam [Through hardships to the stars. A brand created by sincere aspiration]. *Kovalska maisternia: dialoh – styl – metal*, (1(3)), 37.
3. Zhohol, L. (1978). *Dekoratyvne mystetstvo v interieri hromadskykh sporud* [Decorative art in the interiors of public buildings]. Budivelnik.
4. Zholtoivskyi, P. (1972). *Khudozhnii metal. Istorychnyi narys* [Artistic metal: A historical essay]. Mystetstvo.
5. Zholtoivskyi, P., & Ziazieva, L. (1970). Khudozhnii metal [Artistic metal]. In *Istoriia ukrainskoho mystetstva* [History of Ukrainian art] (Vol. 4, Book 2, P. 369–377). IMFE.
6. Zholtoivskyi, P., & Musiienko, P. (1963). *Ukrainske dekoratyvne mystetstvo* [Ukrainian decorative art]. Society for the Dissemination of Political and Scientific Knowledge of the Ukrainian SSR.
7. Kara-Vasylieva, T. (2019). Ukrainski veleteni kovalstva. Khudozhnii metal. Vizii maibutnoho [Ukrainian giants of blacksmithing. Artistic metal. Visions of the future]. In *Khudozhnii metal. Vizii maibutnoho* [Artistic metal. Visions of the future] (Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, Ivano-Frankivsk, May 3–4, 2019, P. 40–43). Mantykora.
8. Mohilevskyi, V. (1989). *Vid zadumu do vtilennia: narysy, ese* [From concept to realization: Essays]. Radianska shkola.
9. Rohotchenko, O. (2006). Kovanyi metal ochyma mystetstvoznavtsia [Forged metal through the eyes of an art historian]. *Zhurnal pro metal. Vseukrainskyi spetsializovanyi zhurnal pro kovalske mystetstvo*, (2), 32.
10. Rohotchenko, O. (2015). Sotsiokulturne tlo 1945–1960-kh rokiv radianskoi Ukrainy yak model nyshchennia vilnoi dumky [The sociocultural background of Soviet Ukraine in 1945–1960s as a model of suppression of free thought]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv*, 89–93.
11. Rohotchenko, S. (2022). *Khudozhnie kovalstvo Kyieva ta Kyivshchyny 1970-kh – 2020-kh rokiv: sotsiokulturnyi aspekt* [Artistic blacksmithing of Kyiv and Kyiv region in the 1970s–2020s: A sociocultural aspect] (Doctoral dissertation, manuscript). UDC 008.745.749(477) “19/20”.
12. Rohotchenko, S. (2019). Kovaly-khudozhnyky kyivskoho mystetskoho oseredku: Illia Pop'iuk, Volodymyr Bielokon, Serhii Firsov [Blacksmith-artists of the Kyiv artistic center: Illia Pop'iuk, Volodymyr Bielokon, Serhii Firsov]. In O. V. Yakimchuk (Ed.), *Innovatsiini kulturno-mystetski aspekty v suchasni kartyni svitu* [Innovative cultural and artistic aspects in the modern picture of the world] (Proceedings of the V International Scientific and Practical Conference, September 11–13, 2019, P. 79–81). Kherson National Technical University.
13. Shmahalo, R. T. (2015). *Entsyklopediia khudozhnoho metalu* [Encyclopedia of artistic metal] (Vol. 1: World and Ukrainian artistic metal. Classification, terminology, stylistics, expertise). Apriori.

Стаття надійшла: 11.10.2025

Прийнято: 28.10.2025

Опубліковано: 28.11.2025